

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 5/2012 vp

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2010

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 14 päivänä kesäkuuta 2011 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen vuodelta 2010 (K 4/2011 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen, eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja ja eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Maija Sakslin, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

- yksikön päällikkö, hallitusneuvos Tarja Hyvönen, valtiovarainministeriö
- työsuojelualueen vastuualueen johtaja Kaarina Myyri-Partanen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- valvontajohtaja Markku Marjamäki, sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosasto
- ympäristöministeriö.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2010 on edellisten vuosien tapaan hyvin laadittu ja selkeä esitys oikeusasiamiehen toiminnasta ja yleisimmistä laillisuusvalvonnassa esiin tulleista ongelmista. Kertomus sisältää oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot laillisuusvalvonnassa esiin nousseista ajankohtaisista aiheista ja oikeusasiamiesinstituutiosta vuonna 2010. Kertomusvuoden keskeisimmät perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyvät laillisuusvalvonnalliset havainnot on kerätty kertomuksen yhteen lukuun. Lisäksi kertomukseen sisältyy luku telepakkokeinoista ja muusta salaisesta tiedonhankinnasta

sekä asiaryhmittäinen kuvaus laillisuusvalvonnasta.

Oikeusasiamies valvoo tehtävänsä hoitaessaan perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. Oikeusasiamiehen kertomuksessa tulee eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 12 §:n mukaan kiinnittää erityistä huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Perus- ja ihmisoikeuksien keskeinen asema laillisuusvalvonnassa käy vakiintuneesti ilmi läpi koko kertomuksen.

Oikeusasiamiehen toiminta tilastotietojen valossa

Kertomusvuoden aikana oikeusasiamiehen käsiteltäväksi tuli kaikkiaan 4 492 uutta laillisuus-

valvonta-asiaa. Tämä on vähemmän kuin edellisenä kertomusvuonna (4 816). Kaikkiaan vuonna 2010 oikeusasiamies ratkaisi 4 360 laillisuusvalvonta-asiaa. Sekä saapuneiden kanteluiden (4 034) että ratkaistujen kanteluiden (3 960) määrä oli pienempi kuin edellisenä vuonna, jolloin niiden määrä oli suurempi kuin koskaan aiemmin. Asiallisesti kanteluiden määrä pysyi suunnilleen samalla tasolla, koska edellisenä vuonna yhdestä asiasta tuli yli 300 kantelua.

Suurimpia asiaryhmiä olivat sosiaaliturvasasiat, poliisitoimi, terveydenhuolto, vankeinhoido ja työvoimahallinto. Merkittävin väheneminen tapahtui terveydenhuoltoviranomaisia koskevilla kanteluilla. Suurista asiaryhmistä ratkaisujen määrä kasvoi eniten poliisiviranomaisten osalla.

Kanteluista tutkittiin täysmittaisesti noin 32 prosenttia, eli hankittiin asiassa vähintään yksi selvitys tai lausunto. Toimenpiteisiin johtaneita ratkaisuja annettiin vuonna 2010 yhteensä 782 eli lähes 20 prosentissa kaikista kanteluista ja omia aloitteita koskevista ratkaisuista. Yleisimpiä toimenpiteitä olivat käsityksen esittäminen (667) ja huomautuksen antaminen (49). Virkasyytteitä ei kertomusvuoden aikana määrätty nostettavaksi. Tarkastuksia tehtiin 68 kohteeseen eli selvästi enemmän kuin edellisenä vuonna (58).

Valiokunta ei ole erikseen arvioinut oikeusasiamiehen yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja.

Kanteluiden käsittelystä

Vuosia jatkunut kanteluiden määrän kasvu näyttää kertomusvuonna tahtuneen. Kanteluita ratkaistiin lähes sama määrä kuin uusia kanteluita saapui. Valiokunta pitää myönteisenä, ettei ratkaisua odottavia kanteluita kerry. Oikeusasiamiehen kanslian tavoitteena on, että kantelut käsitellään enintään yhden vuoden tavoiteajassa. Tavoite on kunnianhimoinen ja erittäin kannattava. Sen saavuttamista kohti on edetty vähitellen, mitä kuvaa se, ettei viime vuoden lopussa ollut vireillä yli kaksi vuotta vanhoja kanteluita ja yli puolitoista vuotta vireillä olleiden kanteluiden määrä on selvästi vähentynyt. Eduskun-

nan oikeusasiamiehestä annetun lain viime vuonna voimaan tulleet uudet säännökset kantelun käsittelemisestä ovat omiaan tukemaan asetetun tavoitteen saavuttamista.

Valtion aluehallintouudistus

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja käsittelee kertomukseen sisältyvässä puheenvuorossaan valtion aluehallinnon uudistamista. Uudistus tuli voimaan kertomusvuoden alussa. Valtion aluehallintouudistuksen tavoitteena oli luoda alueellisesti selkeä järjestelmä, täsmentää viranomaisten työnjakoa, poistaa toimintojen päällekkäisyyksiä sekä tehostaa viranomaisten toimintaa ja koota yhteen tehtäviä suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Pajujoja arvioi uudistuksen tavoitteiden toteutumista sangen kriittisesti eikä katso niiden toteutuneen kovin hyvin.

Valiokunta on pyytänyt selvitystä aluehallintouudistuksen vaikutuksista työsuojeluhallinnon ja ympäristöhallinnon toimintoihin. Työsuojelun kannalta uudistus on ollut ongelmallinen. Työsuojeluvalvonta on luonteeltaan valtion paikallishallintoa, eivätkä aluehallintoviranomaiselle tyypilliset ratkaisut ole olleet kaikilta osin toimivia. Suomea velvoittava kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimus 81 edellyttää mm. työsuojeluhallinnon riippumattomuutta ja itsenäisyyttä. Yksittäisten hallintopäätösten osalta työsuojeluviranomaisten riippumattomuus on ilmeisesti kyetty takaamaan. Sen sijaan työsuojeluviranomaisten resurssien käytön osalta riippumattomuuden vaatimus ei näytä käytännössä toteutuvan.

Työsuojeluhallintoa ohjaa nyt sekä sosiaali- ja terveysministeriö että valtiovarainministeriö. Rajanveto-ongelmien lisäksi kielteisenä seikkana on nostettu esille kahdelta taholta tulevan tulosohjauksen ristiriitaisuudet.

Apulaisoikeusasiamies Pajujoja kiinnittää huomiota aluejaon selkeyteen ja virastojen nimiin. Myös työsuojeluhallinnon osalta aluejakoon liittyy ongelmia. Aluejako ei edistä toiminnan tasalaatuisuutta ja asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua. Virastojen monimutkaiset nimet ovat arkipäivän kielenkäytölle vieraita, kuten Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun

vastuualue. Nimien monimutkaisuutta on pidetty yhtenä syynä asiakasyhteydenottojen vähentymiseen.

Ympäristöministeriön hallinnonalan kokemukset aluehallintouudistuksen vaikutuksista ovat samansuuntaisia kuin työsuojeluhallinnon. Lisäksi on esitetty, että muutokset ovat näkyneet vuoden 2010 tuloksissa, jolloin aluehallintoviraston ympäristölupavastuualueiden ratkaisumäärät vähenivät yli neljänneksen. Asioiden ruuhkia ei ole pystytty kaikilta osin vielä purkamaan, ja käsittelyajat ovat joissain aluehallintovirastoissa pidentyneet.

Hyväksyessään aluehallintouudistukseen liittyneet lait eduskunta edellytti, että eduskunnalle

annetaan seikkaperäinen selonteko vuoden 2012 loppuun mennessä aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutumisesta. Valiokunnan mielestä selonteossa tulee osoittaa myös keinot ja toimintalinjat, joilla esiin nousseet ongelmat poistetaan.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton,

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 24 päivänä toukokuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj. Outi Mäkelä /kok
jäs. Sauli Ahvenjärvi /kd
Tuija Brax /vihr
Ilkka Kantola /sd
Pia Kauma /kok
Kimmo Kivelä /ps
Anna Kontula /vas

Markus Lohi /kesk
Elisabeth Naucélér /r
Tom Packalén /ps
Raimo Piirainen /sd
Vesa-Matti Saarakkala /ps
Tapani Tölle /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.